

Jediná nouzová novinová nálepka ze Slovenska

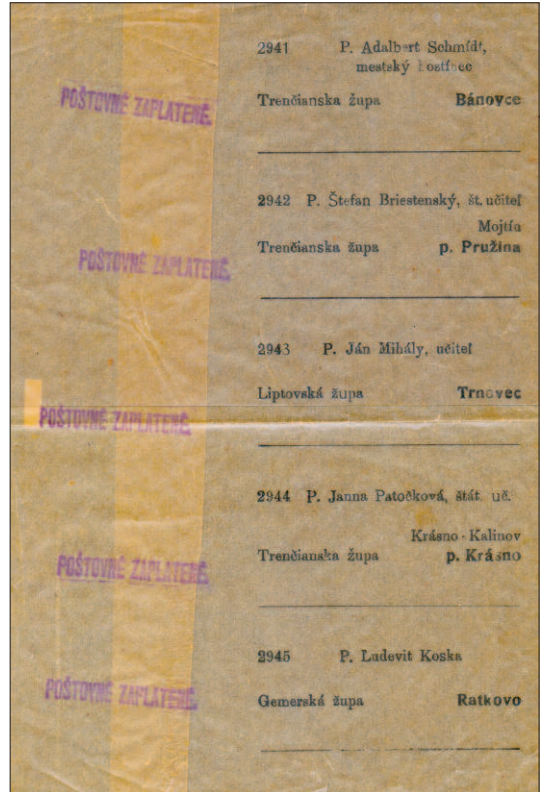
Nouzové označování vyplacení novin a časopisů po vzniku Československého státu se dělo řadou způsobů. Možná i proto zpočátku unikalo pozornosti sběratelů, a než si ujasnili, co je z filatelického hlediska významné, skončila většina novinových pásek a obalů s novinami dávno ve starém papíru. Ještě počátkem třicátých let znalci Hirsch a Franěk ve své práci Československé známky, otiskované na pokračování v *Tribuně filatelistů* (později vyšla i knižně) se této problematice věnovali jen povšechně, a i později se situace zlepšovala jen pozvolna. Existují však výjimky, kdy badatelé už ve dvacátých letech o konkrétní polože zjistili všechny dostupné informace a o své poznatky se podělili s ostatními sběrateli.

FRANTIŠEK BENEŠ

Takovým případem je nouzová novinová nálepka používaná k vyplacení Národních Novin, vydávaných v Turčanském Svatém Martinu. Šlo o list s dlouhou tradicí, založen byl už v roce 1870 a vycházel několikrát týdně, v určitých údobích i denně. Jeho předplatitelé pocházeli z řady míst Horních Uher, jak se tehdy nepřesně po staletí nazývalo Slovensko (ve skutečnosti do Horních Uher spadala i Podkarpatská Rus a další území). Výplatné za jednotlivé výtisky novin bylo po 28. říjnu 1918 vyznačováno dvěma způsoby: razítkem „Poštovné zaplatené“ otištěným obvykle na pásce z průsvitného papíru, na níž byla vytištěna adresa předplatitele (obr. vpravo), nebo vylepením novinové nálepky na stejnou pásku, popřípadě na pásku z obyčejného papíru, a to různých barev (obrázky vpravo dole); jsou známy i případy, kdy byly na pásce použity nálepka a razítko společně.

Razítko i nálepka Národních Novin patřily k těm, jimž filatelisté věnovali pozornost už od počátku, takže v rodících se seznamech novin a časopisů, které jeden či oba tyto způsoby vyplacení používaly, se objevily brzy. Už zmíněná publikace Hirsche a Fraňka je dokonce vyobrazuje, přičemž u nálepky uvádí tři typy „podle odchylného písma“ (rozdílly ale nepopisuje).

Na brzké katalogizaci této nálepky a razítka mají jistě zásluhu slovenští sběratelé, zejména martinští Matúš Ursíny a Pavol Štarke (oba byli již v roce 1913 členy Klubu českých filatelistů v Praze). Ursíny na tiskových listech rozlišil dokonce 10 typů, každé pole tedy obsahuje jiný typ. Pro snadnější identifikaci dokonce zhotovil fotografickou pomůcku, na níž jsou tyto typy naznačeny.

Blok pěti novinových pásek na pergamenovém papíru.

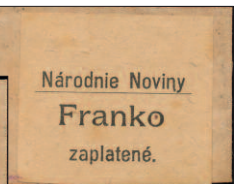
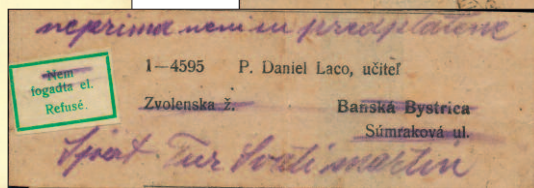
Sostavil a vypracoval Matúš Ursíny, 28. III. 1936.

Typ	Přehled 10 kusových bloků		Typ
I.	Národné Noviny Franko zaplatené.	Národné Noviny Franko zaplatené.	F VI.
II.	Národné Noviny Franko zaplatené.	Národné Noviny Franko zaplatené.	F VII.
III.	Národné Noviny Franko zaplatené.	Národné Noviny Franko zaplatené.	F VIII.
IV.	Národné Noviny Franko zaplatené.	Národné Noviny Franko zaplatené.	F IX.
V.	Národné Noviny Franko zaplatené.	Národné Noviny Franko zaplatené.	F X.

Páska s nálepkou a poštovním razítkem a razítkem „Vojenská censura telegramů“.

Páska s nálepkou, vrácená zpět.

Novotného katalog z roku 1970 u nálepky popisuje tři typy: nynější I. a IV., všechny ostatní pak shrnuje do typu jediného, základního. Pokud jde o cenu u všech tří uvádí stejnou (což je samozřejmě nesprávné - vždyť měly poměr výskytu 1 : 1 : 8). Je pravdou, že oba zmíněné typy (I. a IV.) jsou zařazením odlišných písmen nejvýraznější, dobře rozpoznat se však dají i ty ostatní. Proto je kupodivu, že běžně dostupná odborná literatura, včetně prvního dílu Monografie (1968), u této nálepky Ursínyho podrobnější rozlišení typů neuvádí.

Použití různých písem při sestavování štočků tiskové desky svádí k domněnce, že při jejich výběru v místní knihtiskárně působil filatelistický vliv - zvláště když víme, že v Martině tehdy aktivní filatelisté žili (což se v té době nedalo říci o všech slovenských městech - na rozdíl od pozdější doby). To je však otázka, kterou už dnes, bezmála po století, asi neobjasníme.

Neodpovídá na ni ani brožura O. Gáti, vydaná v roce 1982 a věnovaná martinšské nouzové novinové nálepce.

Historická fotopohlednice zobrazující prodejnu rodiny Ursíny v Martině; v popředí zřejmě její členové (a pes).
Povšimněte si uherské poštovní schránku vpravo.

Dr. OTTO GÁTA
**TLAČOVÝ
HÁRČEK**

Národné Noviny

Franko

zaplatené

MARTIN

1982

Vydal Klub filatelistov 09-5 v Martine
pre vnútornú potrebu
k 60. výročiu organizovanej filatelie v Martine

Popisuje však okolnosti jejího vzniku (její zhotovení navrhl redaktor novin Ivan Thurzo), způsob používání, rozlišení deseti typů a medailony Ursínyho, Štarkeho a Thurza.

Výstižný je název publikace - „Tlačový hářček“. Autor jej považuje za mimořádnou vzácnost - v úvodu píše, že dochovaný počet by se dal spočítat na prstech jedné ruky. Naprostá většina jich byla totiž v průběhu doby rozstříhána na jednotlivé nálepky, a i ty jsou dnes už vzácné.

Proto rád využívám příležitost představit vám jeden z dochovaných TL, pocházející od M. Ursínyho, později byl součástí studijní sbírky V. Voňky. Ta bude rozprodávána v květnové aukci Profil, kde bude list nabídnut. Po dlouhé době jej tak máme příležitost vidět ve skutečnosti - a obávám se, že to bude současně na dlouhou dobu naposled... ■

Vyobrazení tiskového listu nálepek v poměru 1 : 1

Národné Noviny

Franko

zaplatené.

I.

delší nožka „n“

Národné Noviny

Franko

zaplatené.

II.

kratší nožka „n“

Národné Noviny

Franko

zaplatené.

III.

otevřené „e“; čárka

Národné Noviny

Franko

zaplatené.

IV.

delší „e“

Národné Noviny

Franko

zaplatené.

V.

zdola poškozené „o“

Národné Noviny

Franko

zaplatené.

VI.

šikmá příčka „F“

Národné Noviny

Franko

zaplatené.

VII.

zdola vykousnuté „r“

Národné Noviny

Franko

zaplatené.

VIII.

zavřené „a“; čárka

Národné Noviny

Franko

zaplatené.

IX.

otevřené „e“; tečka

Národné Noviny

Franko

zaplatené.

X.

zprava poškozené „o“